

המכללה האקדמית
תל-חי

החוג ללימודים רב תחומיים
הפקולטה למח"ר

כנס מחקרי הגליל השמיני

יום רביעי וחמישי, ד' ו ה' בתמוז תשס"ו, 28-29.6.2006

תקצירי ההרצאות

כנס מחקרי הגליל השמיני 28-29 ליוני 2006

המכללה האקדמית תל-חי

יום רביעי, ה- 28 ביוני 2006

9:00 פתיחה

מנחה: פרופ' חיים גורן

דברים: פרופ' זקי ברק, נשיא המכללה האקדמית תל-חי

ד"ר גבריאל אלכסנדר, מנהל המכון לתולדות הציונות וההתיישבות, קרן קיימת לישראל
ד"ר יאיר זלטנרייך: חלוקת מלגות לעבודות סמינריוניות מצטיינות על ארץ ישראל ותולדותיה

9:30-11:00 מושב ראשון

מרדכי סגל – מחנך גלילי

יו"ר: פרופ' שמואל שמאי, המכללה האקדמית תל-חי

רחל סגל-רבינוביץ, כפר גלעדי - אקדמות לשיטת סגל

שי פרוכטמן, אוניברסיטת תל-אביב - מרדכי סגל והחינוך בכפר גלעדי בשנות השלושים:

מקורות השפעה ושיטה חינוכית מתקדמת

יובל דרוך, אוניברסיטת תל אביב ומכללת אורנים - מרדכי סגל בכפר גלעדי: תרומתו לחינוך

הקיבוצי והישראלי

11:00-11:30 הפסקה

11:30-13:30 מושב שני (מושבים מקבילים)

מסורת ופולקלור בגליל

יו"ר: מר בנימין זאב וכסלר, יד יצחק בן-צבי

דורון בר, מכון שכטר למדעי היהדות - מערות אליהו בחיפה: התפתחותו של מקום קדוש יהודי,

1948-1967

אסיקה מרקס, האוניברסיטה העברית והמכללה האקדמית צפת - שימור ושינוי: המוזיקה

בתפילה בשני בתי כנסת ספרדים עתיקים בצפת

גרשון נראל, יד השמונה - הצלב ועץ הזית: פעילויות של יהודים משיחיים בחיפה ובגליל

במחצית הראשונה של המאה העשרים

יאיר פז, מכון שכטר למדעי היהדות - מיסטיקה ונוף – כיצד הפכה צפת לעיר קודש במאה ה-16

חברה וחינוך בגליל – שאלות עכשוויות

יו"ר: פרופ' בוטרוס אבו-מנה, אוניברסיטת חיפה

יונתן שתיל, המכללה האקדמית תל-חי - לקראת פרדיגמה חדשה של 'ליקויי למידה'

ז'נט כהן, המכללה האקדמית צפת - 'פרנסה בכבוד': יזמות עסקית והכשרה מקצועית של נשים

במגזר החרדי בגליל

הצלב ועץ הזית: פעילויות של יהודים משיחיים בחיפה ובגליל במחצית הראשונה של המאה העשרים

ד"ר גרשון נראל

The Cross and the Olive Tree: Activities of Messianic Jews (Hebrew Christians) in Haifa and the Galilee in the First Half of the Twentieth Century

בחקר תולדות ארץ ישראל במאה העשרים נחשפת לאחרונה גם הפעילות הענפה של יהודים משיחיים אשר אימצו את האמונה בישוע מנצרת כמשיח וכבן האלוהים. עיקר פעילויותיהם התרכזו בירושלים, בחיפה, ביפו-תל-אביב, בטבריה ובצפת. בשלהי התקופה העות'מאנית ניתן להעריך את מספרם בכמה תריסרים בלבד, ואילו בשלהי המנדט הבריטי נע מספרם בסביבות 150 נפש. רוב רובם היו קשורים לארגוני מיסיון בריטיים ואמריקנים, ואף התפרנסו במסגרתם, בעוד שמיעוטם פעלו באופן עצמאי. הבולטים שביניהם הדגישו את זהותם היהודית, וכיהודים לאומיים אף תמכו במטרות הציונות. בפסיפס האנושי של ארץ ישראל והיישוב היהודי הם ניסו למקם את עצמם ואת השקפותיהם על קו התפר שבין התנ"ך והברית החדשה.

חיפה והגליל שימשו מרכז חשוב לפעילות הדתית, הרפואית, החינוכית, הספרותית והפילנטרופית של יהודים משיחיים במחצית הראשונה של המאה העשרים. בהרצאה זו ברצוני להציג "מיפוי גלילי" של פעילויותיהם ולנתח את המגמות וההשלכות של פעילויות אלה לפי הנקודות הבאות:

1. בן-ציון פרידמן (1852-1916): בית-חולים ובית-ספר של המיסיון הלונדוני ליהודים (LJS) בצפת; כתביו ותרומתו בשפה העברית.
2. דוד כריסטופר יוסף (1836-1919): מרפאה, בית מרקחת ובית ספר לילדים למרגלות הכרמל (הבית ברח' הגפן 47א'); ליד מושבת הטמפלרים; היסודות ל"קהילת האחים" (Brethren) בחיפה.
3. ד"ר מוריס יוליוס פרנקלין: ממיסיונר רפואי "ממוסד" למבשר עצמאי בצפת (-1884 1894); סוגיית מתן תוקף לנישואים שנויים במחלוקת בפרספקטיבה קונסולרית.
4. שבתאי בנימין ראהאלד (1876-1931): "בית הספר המקראי הר הכרמל" (Mount Carmel Bible School) בחיפה מטעם "החברה הבריטית להפצת הבשורה בקרב היהודים" (BJS) – לימודי שפות, בית הדפוס וההוצאה-לאור, ביקורי מיסיונרים ביישובים; לוח שנה נוצרי-יהודי מקורי.
5. משה עמנואל בן-מאיר (1905-1978) ופריץ פלוטקה בחיפה ובגליל: הוראה והפצת ספרות דתית בקרב עולים חדשים בחסות המיסיון הבריטי; הכנת שירונים משיחיים בעברית; עזרה בקליניקה של ד"ר גיימס צ'רצ'ר.

6. מוריס סיגל (1896-1993) ומעשיו בחיפה, בגליל ובסביבותיו: הביטאון "תקוות ציון" (1927-1934) - הארכיאולוגיה מחד והאמת של כתבי הקודש מאידך; ציונות מקראית והתגשמות הנבואות אודות קיבוץ גלויות ושובו של המשיח.
7. קבוצת אברם פוליאק (1900-1963): מבט משיחי על האירועים בחיפה ובגליל לפני ואחרי קום המדינה - הציפייה לאפוקליפסה של אחרית הימים (ארמגדון בגליל); "אותות העיתים".
8. חיים יעקבס: מיסיונר מסייר (Itinerant) בגליל מטעם ה- *Chicago Hebrew Mission* (1926-1934).
9. "חברת האחוזה הארצי-ישראלית ליהודים משיחיים": רישום פורמלי אצל מנהל המחוז בחיפה ב-1932; מניעת התבוללות בכנסיות; מתח והשלמה בין מיסיון כנסייתי מחד, לבין עצמאות תיאולוגית וארגונית מאידך.

בפעילויותיהם בחיפה ובגליל היו ליהודים המשיחיים קשרים גם עם האוכלוסייה הערבית, בעיקר עם ערבים נוצרים. למשל, הם מכרו וחילקו גם ספרי תנ"ך וברית חדשה בשפה הערבית. לפיכך, אבחו את הפעילויות הנ"ל בשלוש רמות: בזיקה ליישוב היהודי, בזיקה לאוכלוסייה הערבית ובזיקה לממסד הכנסייתי מחו"ל.

המקורות לקוחים הן מפרסומים רשמיים והן ממסמכים פנימיים של ארגוני המיסיון השונים, והם אותרו בספריות ובארכיונים בארץ ובחו"ל. התכנים שמופיעים בכתבי העת של ארגוני המיסיון, לצד הכתבים הפרטיים לסוגיהם, משקפים את הלכי הרוח ששררו בארץ ומחוצה לה, בחצי המאה המעצבת שלפני, שבין וש אחרי שתי מלחמות העולם - מנקודת ראות יוצאת דופן. בתפיסת היהודים המשיחיים באותה העת, חיפה והגליל לא היו אלא טבורה של ארץ ישראל. [על-פי האיגרת של פולוס אל הרומיים (י"א, כד), עץ הזית מסמל את עם ישראל]